

ความสำคัญของการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย

IMPORTANCE OF THAILAND'S INFRASTRUCTURE MAINTENANCE

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดิ์วัฒน์ แสนเจริญ^a

^aศูนย์วิจัยเทคโนโลยีการก่อสร้าง และบำรุงรักษา สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความเชี่ยวชาญ : การเสื่อมสภาพ และความคงทนของโครงสร้าง, การตรวจสอบ การซ่อมแซม และบำรุงรักษาโครงสร้าง

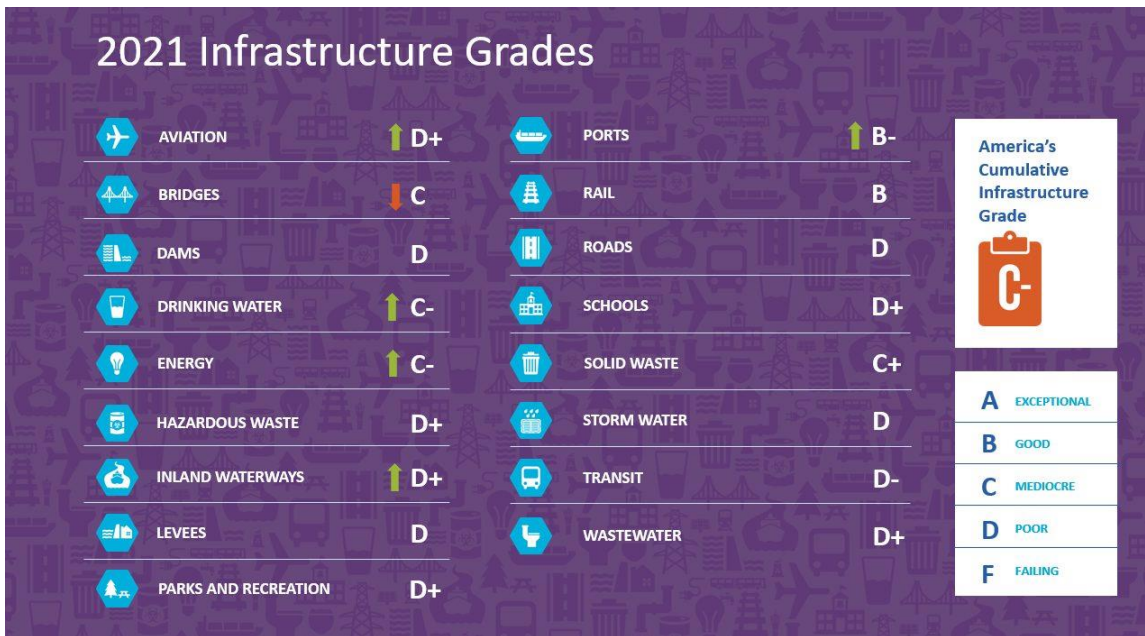

ศาสตราจารย์ ดร.สมนึก ตั้งเต็มสิริกุล^{b,c}

^bศูนย์วิจัยเทคโนโลยีการก่อสร้าง และบำรุงรักษา สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^cภาควิชาวิศวกรรมโยธา และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความเชี่ยวชาญ : คอนกรีต, การเสื่อมสภาพ และความคงทนของโครงสร้าง, การตรวจสอบ การซ่อมแซม และบำรุงรักษาโครงสร้าง

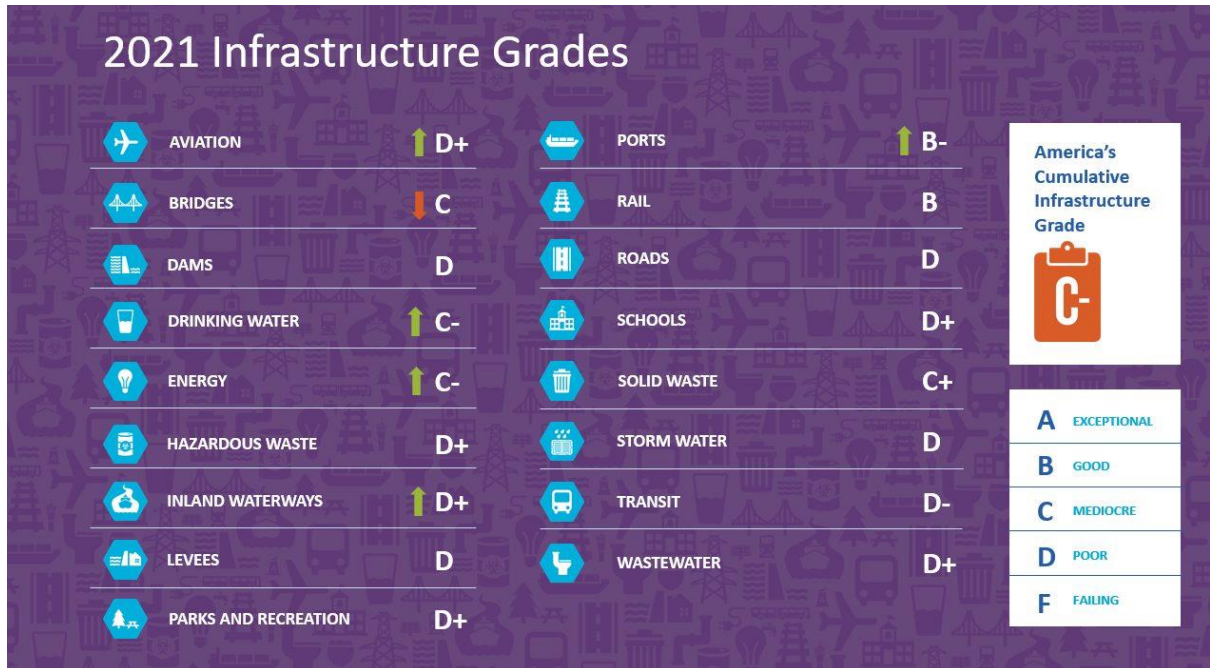
ผลการจัดระดับความปลอดภัยด้านโครงสร้างของระบบโครงสร้างพื้นฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา ประจำปี 2021

(ที่มา <https://infrastructurereportcard.org/>)

โครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ของประเทศ เช่น ระบบขนส่งทางบก น้ำ และอากาศ ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ล้วนเป็นระบบที่มีความสำคัญเป็นอย่างสูงต่อการพัฒนาประเทศ ความสะดวกสบายของประชาชน อย่างไรก็ตามโครงสร้างต่างๆ มีการเสื่อมสภาพตามอายุการใช้งาน ซึ่งอาจจะรุนแรงจนก่อให้เกิดความเสียหายทางโครงสร้าง ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการให้บริการ และความปลอดภัยต่อประชาชนได้ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานที่มีอายุการใช้งานมายาวนาน จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานต่างๆ ต้องดำเนินการบำรุงรักษาโครงสร้างอย่างเหมาะสม เพื่อให้โครงสร้างเหล่านี้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัย

การบำรุงรักษาโครงสร้าง (maintenance) ครอบคลุมตั้งแต่ การตรวจสอบโครงสร้างเป็นระยะเพื่อสำรวจความเสียหายของโครงสร้าง (inspection) การตรวจติดตาม (monitoring) การประเมินสมรรถนะของโครงสร้าง (evaluation) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (prevention) การบำรุงรักษาเชิงแก้ไข (correction) การเสริมกำลัง (strengthening) และการสร้างทดแทน (replacement) โครงสร้างที่ได้รับการบำรุงรักษาที่ถูกต้องเหมาะสม นอกจากเป็นการยืนยันความปลอดภัย และสมรรถนะของโครงสร้างแล้ว ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาตลอดอายุการใช้งาน และค่าใช้จ่ายในการสูญเสียโอกาสลงได้

ทาง American Society of Civil Engineers (ASCE) ได้เผยแพร่รายงานแสดงระดับความปลอดภัยด้านโครงสร้างของระบบโครงสร้างพื้นฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 เพื่อให้สังคมตระหนักถึงสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ โดยผลการจัดระดับความปลอดภัยประจำปี ค.ศ. 2021 [1] ดังแสดงในรูปที่ 1 โดยคะแนนรวมของระบบสาธารณูปโภคของประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ที่เกรด C- ซึ่งเป็นปีแรกที่คะแนนรวมดีขึ้นกว่าเกรด D เนื่องมาจากการให้ความสำคัญในการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศอย่างจริงจังภายหลังเหตุการณ์การพังทลายของโครงสร้าง เช่น สะพานข้ามแม่น้ำมิสซิสซิปปี ในปี ค.ศ. 2007 ดังแสดงในรูปที่ 2 เป็นต้น ASCE ได้ประเมินงบประมาณที่จำเป็นในการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในช่วงปี 2020-2029 ไว้ที่ประมาณ 6 พันล้าน US\$ และทางรัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการลงทุนของประเทศ เพื่อปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นดังแสดงในรูปที่ 3 โดยคาดว่าจะมีงบประมาณการลงทุนกว่า 2 ล้านล้าน US\$

รูปที่ 1 การจัดระดับความปลอดภัยด้านโครงสร้างของระบบโครงสร้างพื้นฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา ประจำปี 2021

รูปที่ 2 การพังทลายของสะพานข้ามแม่น้ำมิสซิสซิปปี ในปีค.ศ. 2007 [ที่มา Morry Gash/AP]

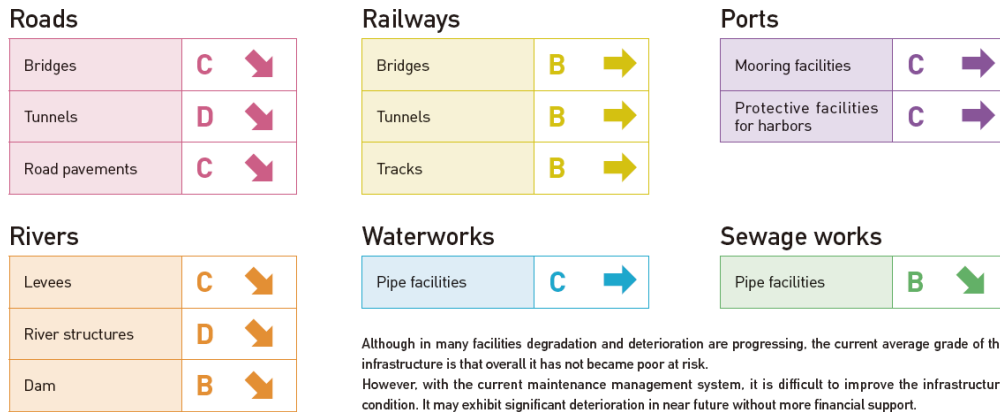

รูปที่ 3 พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการลงทุนของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน [ที่มา <https://www.whitehouse.gov/bipartisan-infrastructure-law/>]

เช่นเดียวกัน Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism (MLIT) และ Japan Society of Civil Engineers (JSCE) ประเทศญี่ปุ่น ได้ให้ความสำคัญกับระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศมากขึ้น ภายหลังจากเกิดอุบัติเหตุที่อุโมงค์ Sasago ในปีค.ศ. 2012 และได้เริ่มจัดทำรายงานการจัตระดับความปลอดภัยด้านโครงสร้างของระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในปีค.ศ. 2016 โดยผลการจัตระดับล่าสุดปีค.ศ. 2020 โดยพบว่าผลการประเมินมีคะแนนดังแสดงในรูปที่ 4 โครงสร้างส่วนใหญ่อยู่ในระดับ C หรือ D คือโครงสร้างอยู่ในสถานะเกิดการเสื่อมสภาพแล้ว ต้องการการซ่อมแซมหรือเสริมกำลัง รูปที่ 5 แสดงจำนวนของโครงสร้างพื้นฐานแต่ละประเภทของประเทศญี่ปุ่นที่มีอายุการใช้งานเกินกว่า 50 ปี จะเห็นได้ว่าในปีค.ศ. 2033 โครงสร้างพื้นฐานเกินกว่าร้อยละ 50 จะมีอายุการใช้งานมากกว่า 50 ปี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปริมาณการบำรุงรักษาที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยกระทรวง MLIT ได้ประเมินว่างบประมาณที่จำเป็นในการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในอีก 30 ปีข้างหน้า จะสูงถึง 200 ล้านล้านเยน

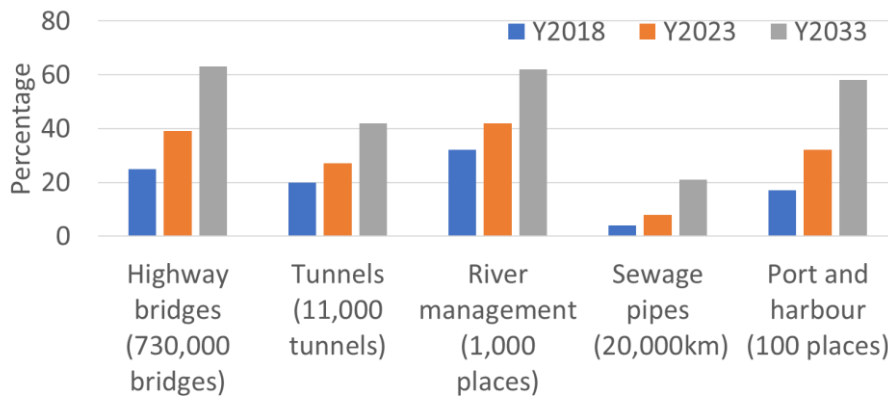
สำหรับประเทศไทย มีการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจตามหลังประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นอายุการใช้งานโดยเฉลี่ยของโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทยจะน้อยกว่าอีกสองประเทศ ตัวอย่างอายุการใช้งานสะพานของกรมทางหลวง ณ ปีค.ศ. 2018 ดังแสดงในรูปที่ 6 จะเห็นได้ว่าสะพานที่อายุการใช้งานมากกว่า 50 ปี มีเพียงร้อยละ 7.05 จากจำนวนสะพานทั้งหมด 16,363 สะพาน อย่างไรก็ตามการเสื่อมสภาพของโครงสร้างพื้นฐานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมสำหรับการวางแผนการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานอย่าง

ครอบคลุม ตั้งแต่การออกแบบ การก่อสร้างโครงสร้างใหม่ และการบำรุงรักษาโครงสร้างที่มีอยู่เดิม เพื่อลดภาระงบประมาณ และการใช้ทรัพยากรในอนาคต โดยอาจมีการพิจารณาการดำเนินการดังนี้

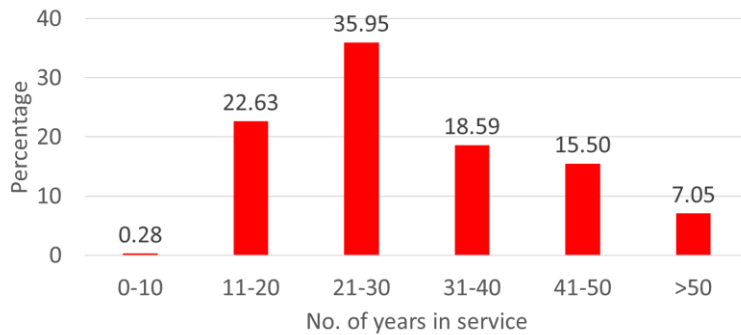
รูปที่ 4 การจัดระดับความปลอดภัยด้านโครงสร้างของระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศญี่ปุ่นในปี

ค.ศ. 2020 [2]

รูปที่ 5 ร้อยละจำนวนโครงสร้างพื้นฐานของประเทศญี่ปุ่นที่มีอายุการใช้งานของโครงสร้างเกินกว่า 50

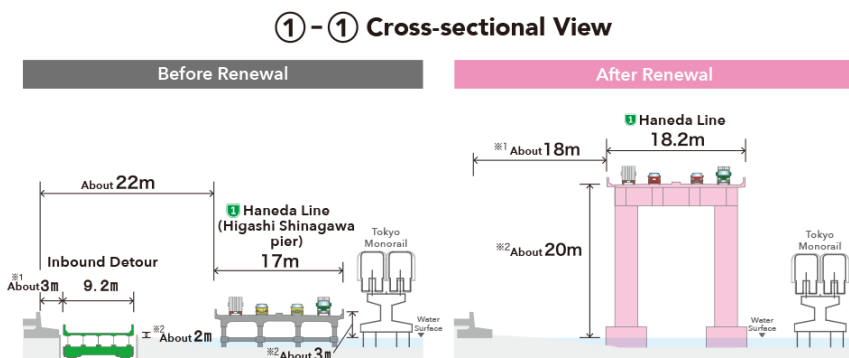
ปี [3]

รูปที่ 6 ร้อยละของสะพานของกรมทางหลวงที่มีอายุการใช้งานต่างๆ [4]

การออกแบบโครงสร้างใหม่ต้องคำนึงถึงอายุการใช้งาน และความคงทน เพื่อลดภาระในการบำรุงรักษาในอนาคต มาตรฐาน มยผ. 1 332-55 [5] ได้อธิบายการออกแบบโครงสร้างโดยคำนึงอายุการใช้งาน และความคงทน เช่น การพิจารณาสภาพแวดล้อมที่โครงสร้างต้องเผชิญ การกำหนดระยะคอนกรีตหุ้มเหล็กเสริมให้มีความหนาเพียงพอ การเลือกใช้วัสดุผสมคอนกรีตที่มีความทึบน้ำสูง การควบคุมคุณภาพระหว่างการก่อสร้าง โดยแนะนำวิธีการออกแบบอายุการใช้งานในสิ่งแวดล้อมสำคัญ เช่น สิ่งแวดล้อมทะเล สิ่งแวดล้อมที่เกิดคาร์บอนเนชั่น เป็นต้น

การออกแบบโครงสร้างควรคำนึงถึงความสะดวกในการบำรุงรักษาโครงสร้างในอนาคต เช่น การเข้าถึงได้ในการตรวจสอบ หรือซ่อมแซมที่จำเป็น เช่น การติดตั้งนั่งร้านถาวรใต้พื้นสะพาน เพื่อให้การเดินสำรวจเป็นไปได้โดยง่าย การติดตั้งอุปกรณ์ตรวจวัดพฤติกรรมโครงสร้าง การกำหนดระดับของพื้นสะพานให้อยู่เหนือระดับน้ำสูงสุดเพียงพอให้ผู้ตรวจสอบเข้าตรวจสอบได้โดยสะดวก ดังแสดงในรูปที่ 7 การหลีกเลี่ยงการออกแบบโครงสร้างรูปแบบ Gelber เนื่องจากไม่สามารถตรวจสอบ หรือซ่อมแซมพื้นผิวด้านในของพylonได้ ดังแสดงในรูปที่ 8 เป็นต้น

รูปที่ 7 ตัวอย่างการออกแบบโครงสร้างโดยคำนึงถึงความสะดวกในการตรวจสอบโครงสร้าง [6]

2. ゲルバーヒンジ部の状況
1985年

1992年

2004年

事故の30-60分前

รูปที่ 8 โครงสร้างรูปแบบ Gelber และตัวอย่างการพังทลายของโครงสร้าง [7]

การควบคุมคุณภาพระหว่างการก่อสร้าง ปัญหาคุณภาพของการก่อสร้างเป็นสาเหตุที่สำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อายุการใช้งานของโครงสร้างสั้นลงกว่าที่ได้ออกแบบไว้ เช่น ระยะเวลาคอนกรีตหุ้มเหล็กเสริมน้อยกว่าที่กำหนด การปนเปื้อนของเกลือคลอไรด์ในคอนกรีต หรือผิวเหล็กเสริม การแตกร้าวของคอนกรีตในช่วงอายุต้น การทำให้คอนกรีตแน่นไม่ดีเพียงพอ เป็นต้น

การบำรุงรักษาโครงสร้างโดยสม่ำเสมอ และเน้นการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมากกว่าเชิงแก้ไขเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ เนื่องจากการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมักจะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการบำรุงรักษาเชิงแก้ไข เช่น การบำรุงรักษาที่ระบายน้ำให้ใช้การได้ดีเพื่อลดความชื้น และการเกิดสนิมของชิ้นส่วนโครงสร้าง คอนกรีตเสริมเหล็ก โดยผลการตรวจสอบ และประเมินอายุตัวอย่างของโครงสร้างทางพิเศษ ในกรุงเทพฯ พบว่า สาเหตุหลักของความเสียหายที่พบมาจากการเกิดสนิมของเหล็กเสริมเนื่องจากความชื้น และระยะเวลาคอนกรีตหุ้มเหล็กเสริมที่น้อย ทำให้คอนกรีตเกิดการกะเทาะ และหลุดร่อน

การบำรุงรักษาควรคำนึงถึงค่าใช้จ่ายตลอดอายุการใช้งานของโครงสร้างมากกว่าค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาในแต่ละครั้ง โดยควรคำนึงถึงผลกระทบของการบำรุงรักษาในแต่ละครั้งต่อผู้ใช้งานโครงสร้างประกอบด้วย

ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนามาตรฐานวัสดุ และวิธีการทำงานบำรุงรักษา รวมถึงพัฒนาบุคลากรสำหรับการปฏิบัติงานบำรุงรักษา และกระจายองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น เนื่องจากจะมีงานตรวจสอบและบำรุงรักษาโครงสร้างเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก งานบำรุงรักษามีรายละเอียดแตกต่างจากงานก่อสร้างใหม่ทั้งด้านวัสดุ และวิธีการทำงาน ผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้โครงสร้างที่ได้รับการบำรุงรักษาโดยเฉพาะการซ่อมแซม และเสริมกำลังมีอายุการใช้งานยาวนาน

การจัดทำฐานข้อมูลโครงสร้าง และประวัติที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลระหว่างการก่อสร้าง การใช้งาน การบำรุงรักษา เพื่อเป็นข้อมูลในการบำรุงรักษา และเนื่องจากปริมาณโครงสร้างพื้นฐานที่มีจำนวนมาก จึงควรมีการพัฒนากระบวนการจัดการฐานข้อมูล เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลในการประเมิน และวางแผนการบำรุงรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

การเสื่อมสภาพของโครงสร้างพื้นฐานของประเทศเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ประเทศไทยสามารถเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาดังกล่าว โดยเรียนรู้จากบทเรียนในประเทศที่พัฒนาแล้วหลายๆ ประเทศ เพื่อที่จะสามารถบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- [1] American Society of Civil Engineer. (2021). A comprehensive assessment of America's infrastructure. USA. www.infrastructurereportcard.org
- [2] Japan Society of Civil Engineers. (2021). Japan report. Japan's Infrastructure Grades 2020 & Introduction of Maintenance Technologies. Japan. https://www.jsce-int.org/system/files/Infreport_Japan_2021.pdf
- [3] Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism. (2017). White paper on land, infrastructure, transport and tourism in Japan. Japan.
- [4] Department of Highways. (2018). List of bridges in BMMS database system. Thailand. <http://maintenance.doh.go.th/website/index.php/download-main/126-bmms> (in Thai)

- [5] Department of Public Works and Town & Country Planning. (2012). Standard of concrete practice for durability and service life design. Thailand. (in Thai)
- [6] Shutoko. (2022). Shutoko Renewal Project Haneda Line (Higashi Shinagawa Samezu) Renewal.
<https://www.shutoko.jp/ss/higashishinagawa/english/lecture/overview/>
- [7] Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism. (2013). Reference to MLIT's Bridge Inspection Manual (2013) – Photographs related to damage rating and maintenance urgency ratings-. Japan. (in Japanese)

เกี่ยวกับผู้แต่งบทความ

ภัควัฒน์ แสณเจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศูนย์วิจัยเทคโนโลยีการก่อสร้างและบำรุงรักษา สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 99 หมู่ 18 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

สมนึก ตังเต็มสิริกุล ศาสตราจารย์ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 99 หมู่ 18 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

การอ้างอิงบทความ (citation)

ภัควัฒน์ แสณเจริญ และ สมนึก ตังเต็มสิริกุล (2565), ความสำคัญของการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย(Importance of Thailand's infrastructure maintenance)," *วารสารคอนกรีต, สมาคมคอนกรีตแห่งประเทศไทย*, ปีที่ 16, ฉบับที่ 3, บทความหมายเลข TCA_M 160304, กันยายน-ธันวาคม, 9 หน้า.

Sancharoen, P., & Tangtermsirikul, S. (2022) "Importance of Thailand's infrastructure maintenance" *TCA Magazine, Thailand Concrete Association*, Vol. 16, Issue 3, Paper ID TCA_M 160304, Sep.-Dec., 9 pages.